

Mit hæfte om
BRONZEALDEREN I DANMARK
År 1700 f.Kr. - 500 f.Kr.

Stenalderen

Bronzealderen

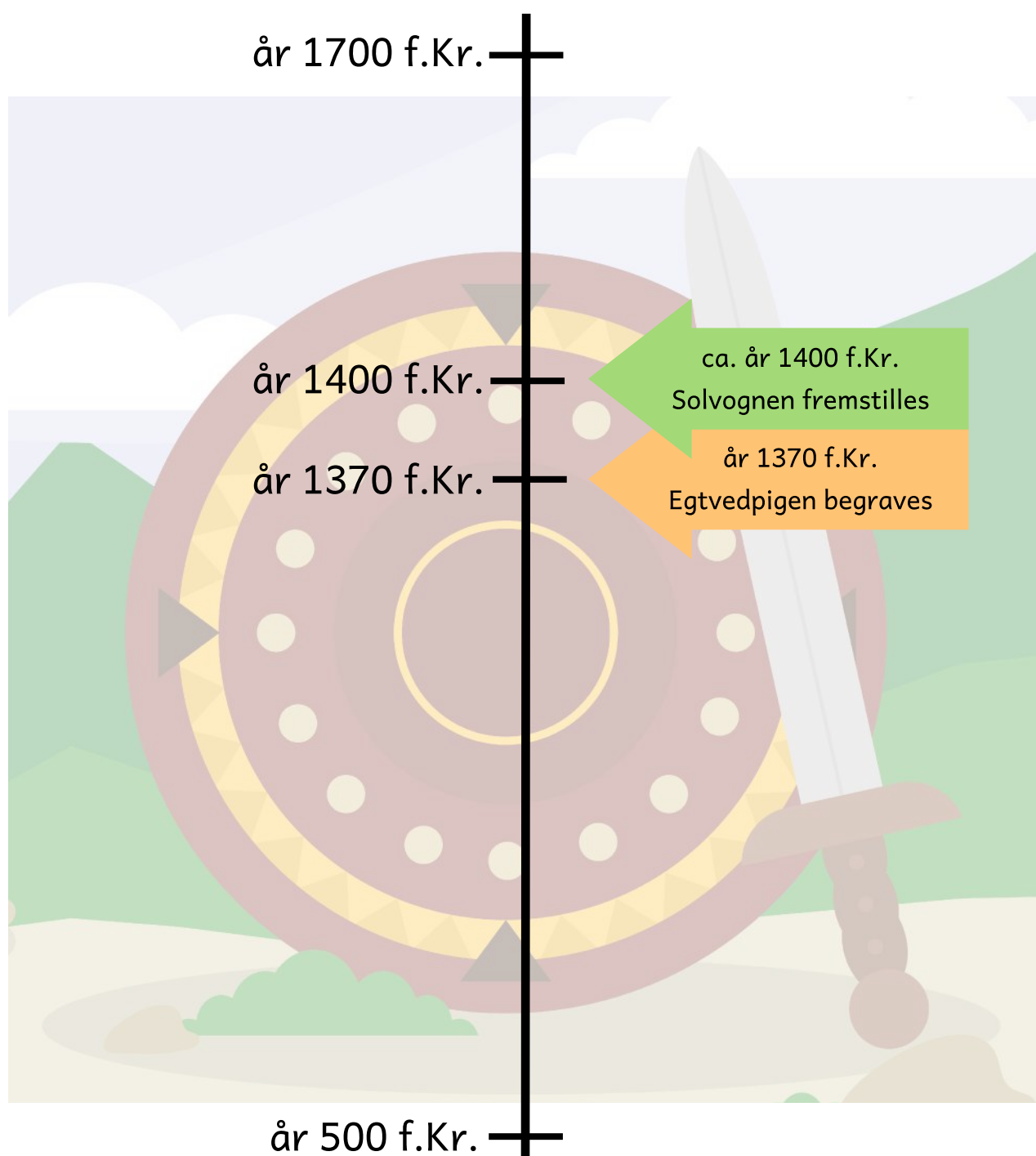
Jernalderen

år 12.500 f.Kr. - 1700 f.Kr. år 1700 f.Kr. - 500 f.Kr. år 500 f.Kr. - 800 e.Kr.

BRONZEALDEREN

I Danmark kalder vi perioden fra år 1700 f.Kr. til 500 f.Kr. for Bronzealderen. Før bronzealderen var bondestenalderen. Bronzealderen startede, da der kom handelsmænd fra Sydeuropa til Danmark. De havde smukke og spændende varer med.

HVORFOR BRONZE?

① Hvorfor tror du perioden kaldes bronzealderen?

Perioden kaldes bronzealder, fordi materialet bronze begyndte at blive brugt i Danmark.

I slutningen af bonde-stenalderen kom handelsmænd til Danmark. Med sig havde de nye, flotte og spændende genstande. De havde smykker, våben og redskaber med. Alle genstandene var lavet af bronze.

Det var nyt og spændende for stenalderens bønder. De var vant til at bruge flintesten som materiale. Sten er et godt og solidt materiale, men bronze er bedre.

BRONZEN

I bronzealderen var folk stadig bønder. De passede altså deres gårde. På gården havde de dyr som skulle passes. De havde også marker, som skulle såes og høstes.

Selvom bronzen var kommet til Danmark, blev der stadig lavet mange redskaber og våben af flint. Det var nemlig kun de rige, der havde råd til bronze. Derfor blev bronzen et tegn på, at man var rig og havde status i samfundet.

Hvad mon bronze er lavet af?

Løs rebussen herunder, for at finde svaret!

Bronze er lavet af:

BRONZEN

Bronze består af 90% kobber og 10% tin. I Danmarks undergrund findes der hverken kobber eller tin. Derfor måtte de hente og bytte bronze med folk i de områder, der lavede bronze.

Smeden smeltede bronzen i store gryder ved meget høje temperaturer. Når bronzen var helt flydende, kunne den hældes i forme. Når bronzen var blevet kold og hård nede i formene kunne genstanden tages ud.

På den måde lavede de våben, redskaber og smykker.

Der er fundet mange genstande fra bronzealderen siden. De har været gravet ned i jorden. Genstandene er med til at fortælle os, hvordan livet i bronzealderen var. Vi kan også blive klogere på, hvordan de så ud, samt hvor og hvordan de boede.

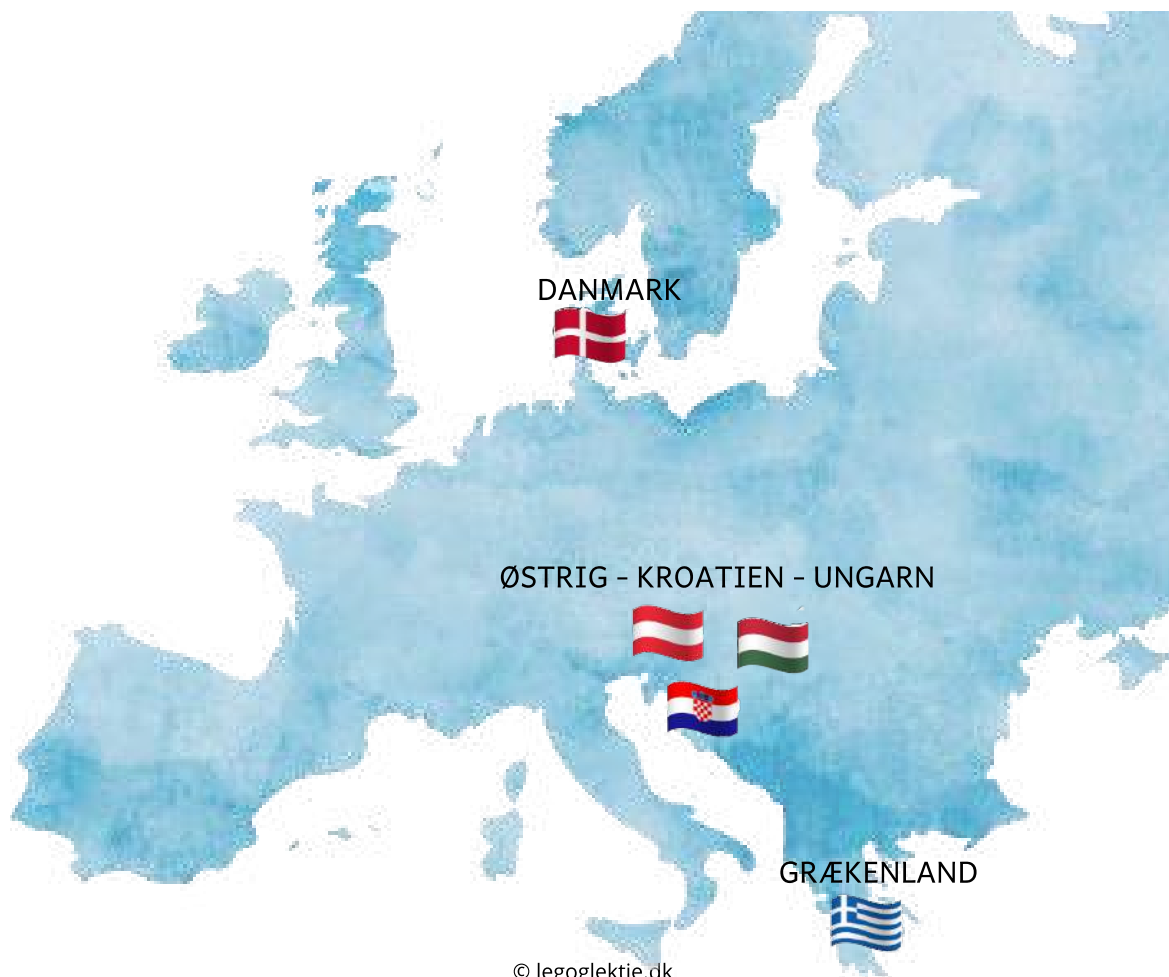
KONTAKTER I SYD

For at få bronzen til Danmark var det vigtigt med gode kontakter syd for Danmarks grænser. Bronzen blev lavet i Østrig, Kroatien, Ungarn og mange andre lande.

Danskerne byttede rav, uld og skind for bronze.

Handelsmænd fra Sydeuropa sejlede til Danmark i små skibe for at sælge bronze. De sejlede langs kysterne og i Europas floder.

I Danmark havde man meget rav, som kunne byttes for bronze. Udgravninger viser, at der er fundet dansk rav helt nede i Grækenland.

HVORFOR SKIFTET?

På næste side ser du fire sætninger.
Det er fire årsager (grunde) til,
at ændringen fra stenalder til bronzealder skete.

De skal sættes i rækkefølge.
Du skal finde ud af,
hvilke du tror var mest vigtig og afgørende for,
at ændringen fra stenalder til bronzealder skete.

Nr. 1 er den du tror var mest vigtig/afgørende.
Nr. 4 er den du tror var mindst vigtig/afgørende.

HVORFOR SKIFTET?

Udviklingen fra stenalder til bronzealder skete fordi....

... Bronze var et nyt, flot og spændende materiale.

... Bronze var stærkere og mere holdbart end flint.

... Bronzen blev en måde at vise rigdom på.

... Man gerne ville pynte sig og se pæn ud. Derfor skulle man bruge smykker der skinnede.

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

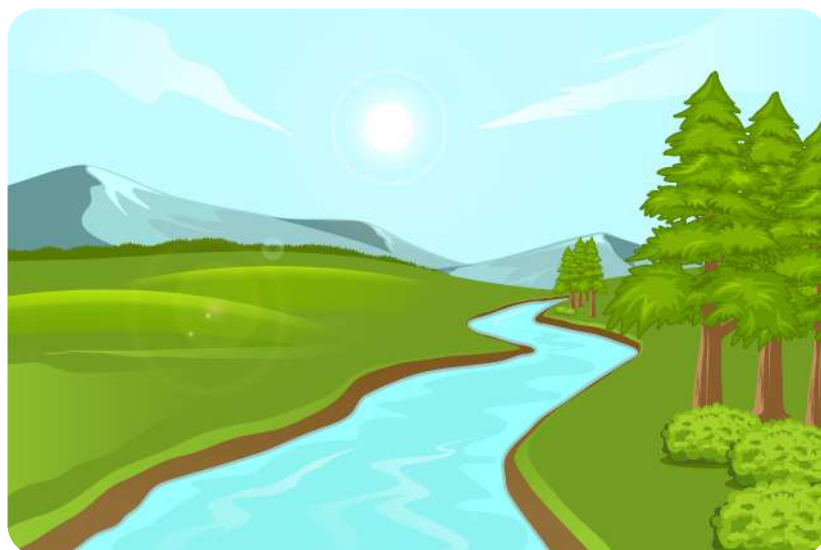
UD OG SE VERDEN

Kontakten med Sydeuropa gjorde unge danske mænd nysgerrige. De ville ud og se verden, så de sejlede afsted. De sejlede langs kyster og ned gennem Europas floder. De skulle ud for at finde bronze-ting. Nogle tog også afsted på hesteryg.

De blev meget kloge af deres ture. Rundt omkring i Europa mødte de spændende mennesker. De lærte dem at høste deres korn og bygge huse. De lærte dem også nye sprog, så de kunne tale sammen.

I deres tasker havde de rav med fra Danmark. Det kunne de bruge som betaling på deres rejse.

De kom hjem med ny viden og ting af bronze. Deres viden blev brugt på bopladserne. Bønderne begyndte at bygge huse, som de unge mænd havde lært det.

HVORDAN BOEDE DE?

De unge mænd kom hjem med ny viden. De havde lært, hvordan man byggede langhuse. Nu blev der bygget langhuse på bopladserne. De var lavet af træ, ler og strå. Langhuset var delt i tre store rum. Det kunne være op til 50-60 meter langt.

① Hvad tror du de tre rum blev brugt til?

1. _____

2. _____

3. _____

HVORDAN BOEDE DE?

I det første rum boede familien. I det andet rum var der værksted og bålplads. I det sidste rum var der stald til familiens dyr.

Ⓜ Hvorfor tror du dyrene boede inde i huset?

Høvdingen og hans familie boede i det største langhus. Han bestemte på bopladsen. Han havde slaver, som lavede det håreste arbejde.

Bronzealder-folket boede sammen på en boplads. Hver familie havde sit eget hus. Man hjalp hinanden og spiste mad sammen.

Kvinderne og børnene samlede mad i skoven og lavede mad over bål. Mændene gik på jagt.

BRONZEALDER-FOLKET

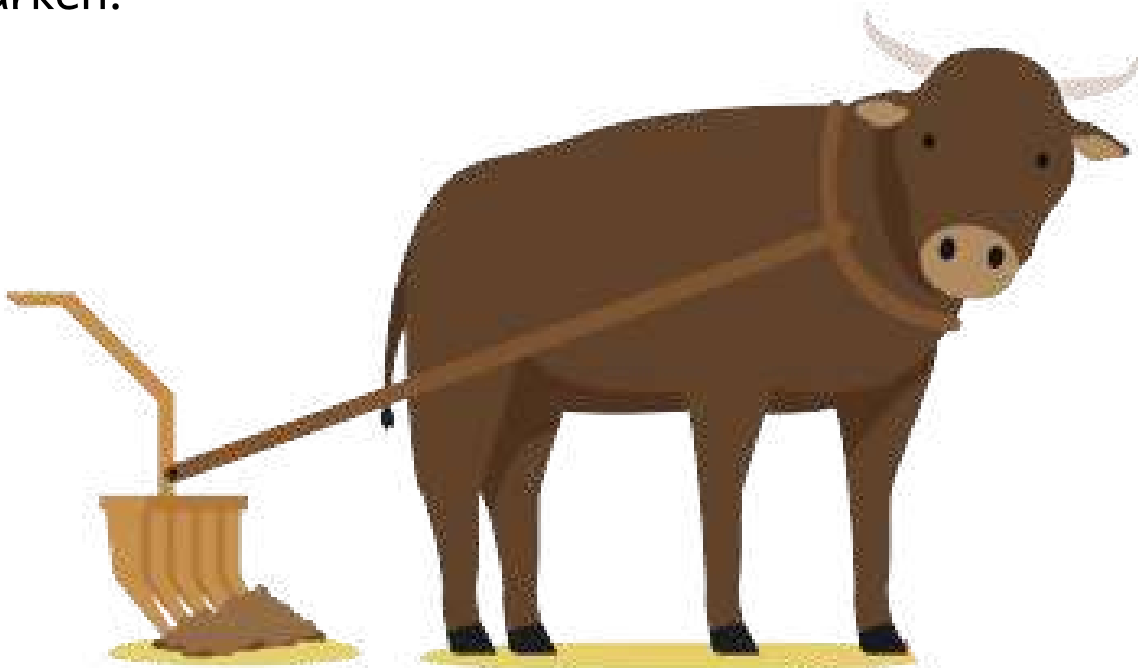
Bronzealder-folket var bønder. De havde de samme dyr, som vi har i dag. De havde heste, grise, køer, får og geder. Dyrene boede i en del af langhuset, for at hjælpe med at opvarme det.

Siden stenalderen havde heste levet som vilde dyr i Danmark. Men i bronzealderen blev nogle af dem tamme. Hestene kunne nu bruges i landbruget også.

Man fældede skove, så man kunne lave marker. Man såede græsmarker til dyrene. Man dyrkede også korn.

Bronzealder-folket opfandt ploven. De fandt ud af, at det var godt at pløje marken.

Børnene hjalp også med arbejdet på bopladsen og i marken.

PÅKLÆDNING

Bronzealder-folkets påklædning var praktisk, men også meget pyntet for dem der havde råd. Både mænd og kvinder gik med bronzesmykker. Kvinderne bar også et stort bronzebælte om maven. Mænd bar sværd, som både var våben og et tegn på rigdom.

Kvindernes tøj var en tynd og tætsidende bluse. Derudover et stort stykke stof, som fungerede som nederdel, kjole eller kappe. De bar også hue eller hårnet og et bælte.

Mænd bar en kappe, en slags kilt (nederdel), bælte og hue. Både mænd og kvinder kunne have skind-sko med snørre. Skoene lignede dem på billedet herunder.

Tøjet i bronzealderen var lavet af uld eller skind. Man kunne sy varmt tøj af skind. Uld kunne man væve sammen til store stykker stof. Disse stykker stof kunne bruges til at sy tøj af. Deres huer var lavet af uld.

PÅKLÆDNING

Alt tøjet var fint pyntet og syet, så det passede til personen. Der kunne være broderi på tøjet for at pynte det. Fund fra bronzealderen viser, at de var dygtige til at lave tøj.

Deres smykker var i bronze og nogle gange i guld. De bar brocher, øreringe, armringer, bæltter og fine knapper. Man regner med, at det var mændene, som bar armringer.

Mændenes hår var klippet kort. Kvindernes hår var sat op i fine frisurer med snore og andet pynt.

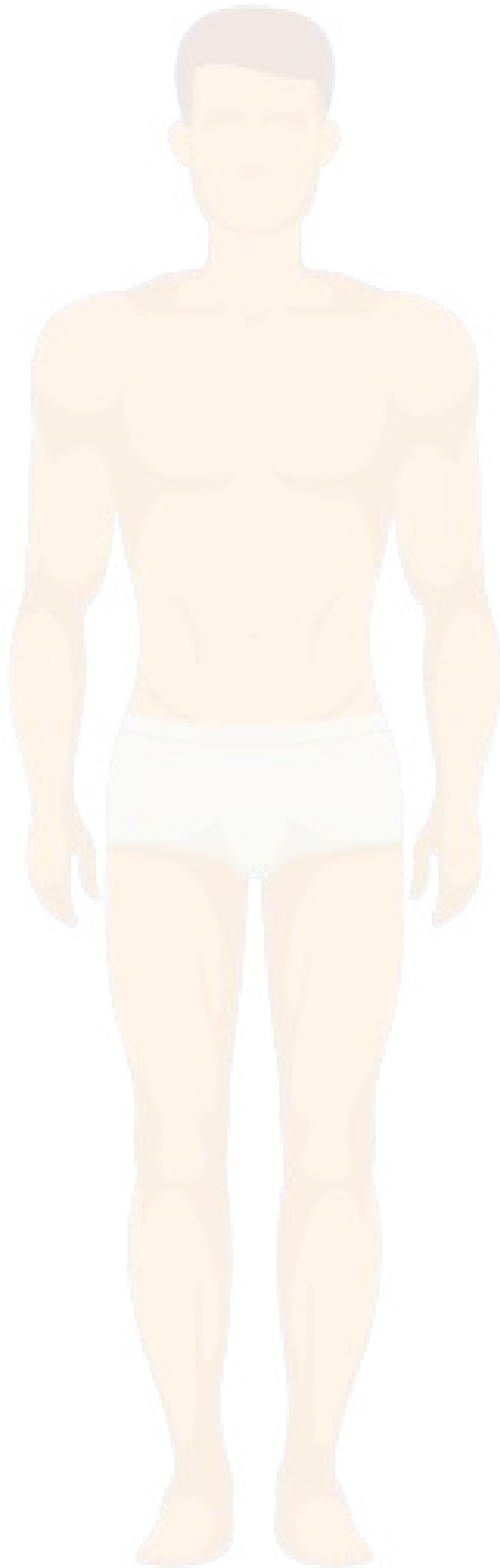

© ruuth

© legoglektie.dk

PÅKLÆDNING

Tegn bronzealder-tøj og pynt/smykker på de to påklædningsdukker herunder.

MAD OG DRIKKE

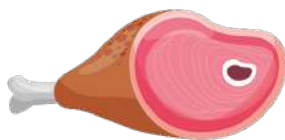
Mændene gik på jagt i skoven efter kød. De fiskede også i vandet efter fisk og skaldyr. Kvinder og børn samlede frugt, nødder og planter i skoven. Kvinderne lavede mad over bål, og alle spiste sammen på bopladsen.

Man dyrkede de samme slags korn på marken i bronzealderen som i stenalderen. Men man begyndte at dyrke spelt, rug og hvede også. Man dyrkede i forvejen byg. Man malede kornet til mel. Nu kunne man lave brød.

Køerne blev vigtige i bronzealderen. Fra koen fik man mælk. Man lærte at lave ost, smør og syrnede produkter som f.eks. ymer. Disse produkter var vigtige. De kunne nemlig holde sig i længere tid end mælken.

Man havde stadig ikke salt, sukker og krydderier.

Sæt et kryds over det, man IKKE spiste i bronzealderen.

BRONZEALDER-LIV VS. DIT LIV

Tænk på dit liv og dit hjem.

Hvordan er det anderledes end livet i bronzealderen?

Hvad spiser du vs. Hvad de spiste dengang?

Hvordan bor du vs. Hvordan de boede dengang?

Hvad laver du om dagen vs. Hvad de lavede om dagen?

Hvad har du på af tøj vs. Hvad havde de på af tøj?

BEGRAVELSES-RITUALER

Når man døde var der forskellige begravelses-ritualer.

Et "ritual" er en slagt højtidelig tradition, noget man plejer at gøre.

Vi ved ikke, hvordan de fattige blev begravet. De rige på bopladsen blev begravet i træ-kister sammen med gaver. Bagefter lagde man jord og græs på. På den måde byggede man gravhøje. Gaverne, som var i kisterne, kunne være mad, smykker eller våben. Gravhøjene kunne blive kæmpe store. Der kunne ligge flere mennesker begravet derinde.

Hvor kom man så hen, når man døde?

Vi ved ikke præcis, hvad de troede på i bronzealderen. Men formentlig har man troet, at de døde fulgte med solen henover himlen. Hver morgen stod de op med solen til en ny dag. Solen var nemlig meget central i bronzealderen.

SOLEN

I 1902 finder man solvognen i en mose på Sjælland. Solvognen er det mest berømte fund, vi har fra bronzealderen. Solvognen forestiller en hest, der trækker solen på en vogn. Hesten og vognen er lavet af bronze. Solen har en lys side af guld og en mørk side.

Måske troede man, at hesten trak solen henover himlen? Om dagen vendte den lyse side mod jorden. Om natten den mørke side.

Solens bevægelse henover himlen er vigtig i bronzealderens religion. Man bad og ofrede til solen. Solen gav alting liv. Uden solen kunne de ikke dyrke korn til mad og græs til dyrene. I bronzealderen var solen deres gud.

Derfor fejrede de vinterfest. De prøvede at lokke solen frem, selvom det var vinter.

HVOR VED VI DET FRA?

Det kunne være så smart, hvis der fandtes tidsmaskiner. Så kunne vi komme tilbage til bronzealderen, og spørge dem, om alle de ting vi gerne vil vide.

De ting vi ved om bronzealderen ved vi fra fund.

I de store gravhøje, er der fundet knogler og rester fra døde mennesker. Det mest kendte fund er Egtvedpigen, som nu er udstillet på Nationalmuseet i København.

Man har også fundet våben, sten og rester fra bopladserne i jorden, søer og moser.

Nogle dygtige mennesker på museerne kan undersøge fundene. Ud fra de undersøgelser kan de fortælle, hvordan mennesker levede, hvad de spiste, og hvordan de så ud.

Hvad ville du spørge om,
hvis du kunne rejse tilbage til bronzealderen?

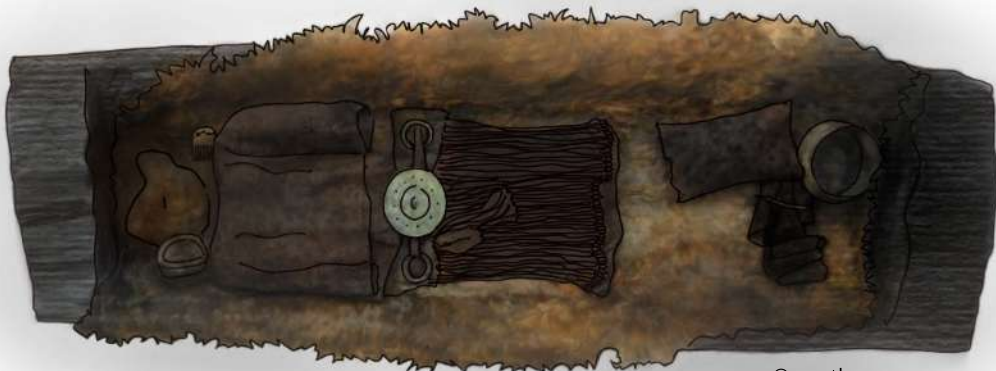
EGTVED-PIGEN

Egtved-pigen er et af de mest kendte fund, vi har fra bronzealderen.

Egtvedpigen var en 15-16 - årig pige fra Tyskland. Hun kom til Danmark og døde kort efter. Hun blev begravet omkring år 1370 f.Kr. Hun blev begravet i en trækiste i en gravhøj ved Vejle. I graven fandt man også knogler fra et barn på 5-6 år.

Der var ikke meget tilbage af Egtvedpigen. Man fandt hende hår, hjerne, tænder, negle og lidt hud. Disse fund har fortalt os en masse.

Man har sporet hendes rejse, så man ved hun kom fra Tyskland. Hendes tænder fortæller hvor gammel hun blev. Der var også rester af hendes tøj. De har været med til at fortælle os, om tøjet og smykkerne i bronzealderen.

© ruuth

HELLERISTNINGER

Helleristninger er små tegninger, som stammer fra bronzealderen. De kunne godt lide at tegne. Nogle gange var deres smykker, våben og skjolde også pyntet med disse tegninger.

I dag kan vi se helleristninger fra bronzealderen i sten og på klipper, f.eks. på Bornholm. De huggede tegningerne ind i stenen eller klippen. Tegningerne kunne forestille de ting, der var vigtige for bronzealderfolket. Det kunne være skibe eller solen. Der kunne også være tegninger af dyr, stjerner, mennesker, våben, skjolde, spiraler og mønstre.

Nogle gange viste helleristningerne en historie.

FIND ORD

Find bronzealder-ord.

Du skal kigge både lodret vandret og diagonalt

L	K	I	Å	K	O	S	T
S	A	P	Ø	P	Å	E	A
S	K	B	M	O	Z	K	S
O	F	J	L	N	Æ	M	S
L	H	A	O	I	J	H	D
V	O	R	I	L	Q	V	H
O	B	N	A	U	D	J	S
G	L	J	B	V	W	Ø	U
N	S	D	G	Y	E	H	H
E	K	J	P	L	O	V	G
N	T	F	K	T	R	A	N
G	G	N	I	R	M	R	A
C	K	N	R	P	P	G	L

BRONZE

LANGHUS

OST

SOLVOGNEN

PLOV

SKJOLD

RAV

ARMRING

GRAVHØJ